

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Василка Атанасова Танкова –

Институт за исторически изследвания към БАН,

за дисертационния труд на доц. д-р Милкана Иванова Бошнакова на тема:

„ЯВОРОВ И МАКЕДОНИЯ (1895-1914)“

за присъждане на научната степен 'доктор на науките'

в научна област: 2. *Хуманитарни науки*

професионално направление: 2.2. *История и Археология*

научна специалност: *История на България*

1. Данни за докторантурата

Дисертационният труд на доц. д-р Милкана Иванова Бошнакова на тема „Яворов и Македония (1895-1914 г.)“ е обсъден на нарочно заседание от разширен състав на секция „История на българския национален въпрос“ в Института за исторически изследвания (ИИСТИ) при БАН. Всички участващи в обсъждането учени, между които и 8 хабилитирани (1 академик, 3 професори и 4 доценти), одобряват единодушно проекта. Процедурата за публична защита е открита с решение на Научния съвет на ИИСТИ от 9 юли 2013 г. Със своя заповед №31 от 16.07.2013 г. Директорът на ИИСТИ утвърждава състава на журито и насрочва защитата.

При реализирането на докторантурата няма допуснати нарушения. Трудът е цялостно и представително историческо изследване, концептуално задълбочено с приносен характер.

2. Данни за дисертацията

Предложената за защита дисертация е оформена съгласно законовите изисквания и съобразно със съществуващата академична практика. Тя е самостоятелно творческо постижение на доц. д-р М. Бошнакова. Структурата на труда е в съответствие с поставените цели и задачи; източниците на информация, включително и съществуващата по темата научна, художествена и пр. литература, са посочени коректно и в пълнота както в отделен библиографски указател, така и под линия в изложението. Същинската част на изследването е организирана в три подходящо обозначени идейно-тематични кръга, анализът и интерпретациите в които са разгърнати на хронологичен принцип в първия - „Революционерът Яворов“ и на тематичен в другите два - „Македония в поезията и прозата на Пейо Яворов“; „От вестник „Дело“ до вестник „Вардар“./ Македония в публицистиката на Яворов“. В композицията на дисертационния труд са включени още два задължителни компонента - въвеждащ в проблематиката критичен преглед на историографията в началото и заключение накрая, в което кратко и отчетливо са формулирани основните изводи от проучването. В документацията е приложена и изискуемата от закона самопреценка за общите и конкретни приноси на труда.

3. Характеристика на дисертационния труд

Проблемът „Яворов и Македония” има своя собствена история с почти вековна давност. Формулиран през 20-те години на XX в. като заглавие на статия, той шества десетилетия наред в различна по характер книжнина, поддържан от специализирания литературно-исторически и културно-идеологически интерес към непреходното творчество на П. К. Яворов, но и стимулиран от общественото любопитство към интригуващия сюжет на неговия героично-трагичен живот, към ярката му личност. Огромно предизвикателство е било за доц. д-р Милкана Бошнакова да се заеме с проблематика, по която съществува 100-годишна изследователска традиция. Но тя прави това уверено и представя убедителни аргументи в подкрепа на констатацията, че макар и наглед позната, темата нито е цялостно, нито е задоволително представена в съвременната българска историография.

В своята дългогодишна работата като историк - изследовател на българския национален въпрос, но и като архивист - проучвател на документалното наследство на Яворов, М. Бошнакова е забелязала множество несъответствия между създадените ограничения, а в редица случаи и погрешни представи за участието и съпричастието на поета - революционер в националноосвободителното движение на българите от края на XIX и началото на XX век и историческите факти, отложени в документите *от* и *за* него. Затова и първият проблем, който авторката съвсем резонно поставя в изследването, е за начина, по който се е формирало научното знание така щото и до днес многоизмерната дейност на Яворов да продължава да стои в сянката на престижното му поетичното дарование.

Намирам за изключително продуктивен подхода на Бошнакова да проследи и коментира публикациите и мненията по темата (от 1919 г. до 2013 г.) не просто като известни и разпознаваеми факти, а като факти, появили се в съответното време и свързани със специфичната култура на самото време. Така е станало възможно да се покаже влиянието на авторитетни фигури върху насоките на изследователския процес и да се установи въздействието на политическата конюнктура върху реконструкциите на историографския образ на Яворов. По съществуването си т.нар. „Историографски преглед” е своеобразна дискусия по проблема „Яворов и Македония”, в която въвличените от авторката многотомни и единични издания на Яворовото творчество, мемоарните, художествени, публицистични и изследователски текстове за него, както и епистоларното му наследство обосновават актуалността и доказват научната значимост на проекта.

Изчерпателното познаване на оригиналните (архивни и обнародвани) източници Милкана Бошнакова оползотворява максимално пълноценно за постигане двойствената цел на дисертацията – да проследи, от една страна, действителното участие на Яворов в националноосвободителното движение, включително и в ръководното му тяло, а от друга, да разкрие мястото на каузата „Македония” в неговия живот и творчество. Отличителен белег на дисертацията е полемичния тон и стремежът за максимално прецизиране на всеки факт, всеки детайл от обществената биография и от личния свят на Яворов на базата на документа.

4. Приноси и значимост на изследването

Приносите и значимостта на разработката могат да бъдат систематизирани в следната последователност:

Преди всичко следва да се подчертае, че дисертацията предлага за първи път цялостно документиран исторически разказ за революционера Яворов. В опозиция на двете крайни твърдения – това, че участието на поета в освободителното движение е „само епизод“ в живота му (Вл. Василев) и противоположното: за неговата „неистова жажда за буквално телесно сбъждане на митичната парадигма“ в Македония (Пл. Антоф) – М. Бошнакова реконструира в детайли революционното битие на Яворов – от периода, през който освободителната идея го завладява (1895 г. - 1901 г.), през ключовата за него 1901 г. до 1913 г., когато той е единствения постоянен ръководител на ВМОРО в София. Важни акценти в анализа тук са въпросите за членството на Яворов в революционните структури, заетите и заемани от него ръководни позиции; за ролята му на редактор на изданията на ВМОРО и за значението на самите издания за националноосвободителното движение; за еволюцията във възгледите му по отношение тактиката на борбата и за т.нар. „върховизъм“; за четническата му дейност и за участието му в Балканските войни. Не на последно място авторката тематизира и фактологически акуратно възстановява отношенията на Яворов последователно с Гоце Делчев, Яне Сандански и Тодор Александров.

Съществени приноси на дисертацията в областта на историографията и архивистиката могат да се разчетат и в анализите на поетичните творби и прозата на Яворов, посветени на Македония. Главният въпрос, на който доц. Бошнакова търси отговор, е доколко малкото на брой стихотворения и двете книги - „Гоце Делчев. Биография“ и „Хайдушки копнения“ – съдържат достоверни за историята факти. Научнопрактическите резултатите от този специфичен поглед на историка-архивист, от които биха се възползвали и литературните критици, е изясняване на повода за създаването на всяка от творбите, уточняване на времето, събитията и обстоятелствата, които са ги вдъхновили, както и отзвукът, който те намират в средите на освободителното движение и въобще сред българската общественост. Към това не бих искала да пропусна и самостоятелното значение на разчитането на оригиналния (непубликуван) вариант на частта „Как минаваше времето“ от „Хайдушки копнения“, от зачертаните и отпаднали пасажии на който авторката изнася нови данни за живота и преживяванията на българите в Македония. Изводът, с който трябва да се съгласим, е, че и стиховете, и художествената проза съставляват ценен исторически извор, а името на П. К. Яворов следва да заеме мястото на първи историограф на националноосвободителното движение.

На трето място, но на първо по научно значение и актуално звучене, поставям проучването, ревизията и анализа на публицистичното творчество на Яворов. В тази част на дисертацията, изцяло приносна към новата българска история и към историята на българската журналистика, Милкана Бошнакова удостоверява своята компетентност не само като историк и архивист, но и като литературен интерпретатор. П.К. Яворов е активен публицист по проблемите на Македония и освободителното движение.

дителното движение около 10 години, редактор и сътрудник е на 9 периодични издания на ВМОРО и публикува свои материали в още над 9 други. Самостоятелните му статии са над 80, а общо - може би над 100. Това огромно публицистичното наследство все още не е „усвоено“ от науката и разработката на доц. Бошнакова е първи, при това успешен опит в тази посока. В съпоставка на публикуваните материали в „Събраните съчинения“ с тези, които проучва в изданията „де визу“ и опирайки се на малко известни и напълно неизвестни факти, отбелязани, забелязани или само споменати в документите, тя идентифицира 15 непознати досега публикации на Яворов, а авторството му на други 18 отхвърля. Същевременно авторката дава нов задълбочен и пространен прочит на цялостното публицистично творчество на поета-революционер, който ни убеждава, че националният въпрос има доминиращо място в него.

5. Преценка на автореферата и публикациите по темата

Представеният в документацията Автореферат е съставен съобразно законите изисквания, текстът отразява адекватно съдържанието и основните резултати, постигнати в дисертацията. От публикациите по темата на дисертацията, посветени специално на Яворов и тези - на отделни аспекти и личности от историята на националноосвободителното движение, класифицирани по значимост, бих откритола „Личните бележници на П.К. Яворов“. С., 2008, 430 стр. , факсимилно издание с разчетен текст, коментар, археографска обработка и съставителство на Бошнакова. Сама по себе си принос в документалистиката, книгата следва да се приеме като неразделна част от дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „**Яворов и Македония (1895-1914)**“ съдържа оригинални научни приноси в областта на историографията и предлага научно-приложни резултати, които представляват съществен принос в областта на архивистиката и историята на българската журналистика. Дисертацията отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника на МОН за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИИСтИ.

Убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Милкана Иванова Бошнакова научната степен ‘**доктор на науките**’ в професионално направление 2.2. *История и Археология*, научна специалност „*История на България*“.

31 август 2013 г.

Подпис: .....

(доц. д-р В.Танкова)